

Ярина КОЛОДІЙ,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Зоряна УДИЧ,
кандидат педагогічних наук, доцент
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)*

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ІНКЛЮЗИВНИЙ АСПЕКТ

Організаційна культура закладу освіти є важливим елементом його функціонування, оскільки вона визначає атмосферу, в якій здійснюється освітній процес. В епоху реформ та трансформацій освіти особливо актуальним є питання інклюзії – створення умов для рівного доступу до якісної освіти для всіх здобувачів, незалежно від їхніх фізичних чи психічних особливостей. Інклюзивна освіта базується на принципах, що не допускають дискримінації і водночас забезпечують умови для отримання якісної освіти. Ця освітня модель передбачає навчання, розвиток та виховання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх школах і є пріоритетною формою організації освіти, тому що вона дає можливість реалізувати в найбільш повній мірі права учнів з особливими освітніми потребами (ООП) та інвалідністю, що відповідає Європейській конвенції про захист прав людини.

Організаційна культура інклюзивного закладу освіти – це сукупність цінностей, норм, правил і традицій, які визначають взаємодію між учасниками освітнього процесу та створюють середовище, що враховує потреби всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби [1, с. 12].

Організаційна культура інклюзивного закладу охоплює:

1. Принципи рівності і недискримінації – усі учні мають рівні можливості для розвитку та навчання.
2. Толерантність і повага до різноманітності – формування поважного ставлення до учнів з різними потребами та здібностями.
3. Адаптація освітнього процесу – застосування спеціальних методик навчання та індивідуальних планів для дітей з ООП.

4. Матеріально-технічна підтримка – забезпечення закладу необхідними ресурсами, такими як архітектурна доступність, адаптовані навчальні матеріали, технічні засоби.

Для ефективного впровадження інклюзивного навчання важливо забезпечити як внутрішні, так і зовнішні ресурси, що сприяють цьому процесу.

Згідно з функціональним підходом, ресурси для підтримки інклюзивної культури поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні ресурси – це ті, що безпосередньо є в розпорядженні закладу, а зовнішні – це ресурси, які можуть надавати додаткову підтримку, створювати необхідні умови або розширювати освітні можливості. Завдяки цьому можна забезпечити доступність освіти для учнів з ООП і комфортне середовище для всіх учасників процесу.

До внутрішніх ресурсів належать електронні ресурси, включаючи можливості використання Інтернет-ресурсів та електронних навчальних систем, що відкривають доступ до сучасних матеріалів і технологій. Використання таких засобів дозволяє адаптувати освітній процес для учнів з ООП, застосовуючи спеціальні програми або інтерактивні платформи.

До фізичних ресурсів належать всі матеріальні та технічні засоби, які оточують учнів у закладі освіти. Це можуть бути навчальні приміщення, спеціалізоване обладнання, що роблять заклад доступним для учнів з особливими освітніми потребами. Таке середовище сприяє комфортній участі учнів в освітньому процесі та створює рівні умови для їх розвитку.

Та передусім до внутрішніх ресурсів належать людські ресурси – кваліфіковані фахівці, зокрема вчителі, асистенти, психологи, логопеди, які безпосередньо працюють із дітьми з ООП. Ці спеціалісти не лише викладають, але й надають корекційну підтримку, що є невід'ємною частиною інклюзивної освіти [3, с. 91–92].

Команда супроводу здобувача з особливими освітніми потребами зазвичай складається з таких фахівців:

1. Класний керівник – координує освітній процес та забезпечує інклюзивну атмосферу в класі.
2. Асистент вчителя – допомагає здобувачеві з ООП в освітньому процесі, адаптує навчальні матеріали та підтримує у виконанні завдань.

3. Шкільний психолог – займається психологічною підтримкою, проводить корекційно-розвивальні заняття.
4. Логопед – за потреби працює зі здобувачем над корекцією мовленнєвих порушень.
5. Спеціальний педагог – допомагає адаптувати навчальні програми та підходи відповідно до потреб здобувача освіти.
6. Соціальний педагог – займається питаннями соціальної адаптації та взаємодії здобувача освіти з однолітками.
7. Батьки або законні представники – активно співпрацюють з командою, надаючи необхідну інформацію та підтримку.
8. Лікарі або реабілітологи – можуть бути залучені до команди для надання медичних рекомендацій або супроводу.

Зовнішні ресурси включають підтримку з боку різних організацій, місцевих владних структур та центрів, які спеціалізуються на роботі з дітьми з ООП. Вони можуть забезпечити додаткові послуги або матеріальні ресурси, необхідні для повноцінного функціонування закладу.

В інклюзивних закладах освіти мають бути забезпечені всі необхідні умови для навчання здобувачів з особливими освітніми потребами. До них належать такі умови:

- Заклад має бути обладнаний пандусами, ліфтами, спеціальними санітарними вузлами та іншими елементами інфраструктури, які дозволяють дітям з ООП вільно пересуватися та комфортно почуватися у навчальних приміщеннях.
- Класи мають бути пристосовані для різних категорій учнів, включаючи наявність спеціальних меблів, аудіо- та відеообладнання для дітей з порушеннями зору чи слуху, а також спеціальні навчальні матеріали, книги написані шрифтом Брайля, застосування жестової мови.
- Кожен здобувач з ООП повинен мати індивідуальний план, розроблений відповідно до його можливостей і потреб. Це передбачає врахування рівня розвитку учня та розробку індивідуальних завдань, які включають корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід та навчальні засоби для цих дітей [2, с. 24].
- Використання системи балів, що дає змогу учням з ООП досягати успіхів у навчанні за різними критеріями. Це може включати не лише

знання, але й участь у класних обговореннях, виконання завдань, вміння працювати в групі.

- Важливо створювати атмосферу прийняття та підтримки серед інших учнів. Для цього можуть проводитися спеціальні заняття та заходи, спрямовані на формування толерантності, поваги до різноманітності та вміння взаємодіяти з однолітками з ООП, створюючи змішані групи. Наприклад, під час виконання групових проєктів, учні можуть ділитися своїми знаннями та допомагати одне одному.
- Педагогічні працівники повинні проходити спеціальну підготовку для роботи з дітьми з ООП. Це передбачає як підвищення кваліфікації у сфері інклюзивної освіти, так і розвиток навичок адаптації навчальних програм до потреб таких учнів.
- Батьки повинні активно залучатися до процесу планування та реалізації освітніх заходів для їхньої дитини. Регулярна комунікація між учителями та батьками сприяє кращому розумінню потреб учнів і розробці ефективних рішень для їхнього навчання.

Організаційна культура закладу освіти відіграє ключову роль у забезпеченні інклюзивності навчання для дітей з ООП. Створення належних умов, адаптація освітнього процесу та залучення кваліфікованих фахівців є критично важливими для реалізації інклюзивної моделі освіти. Такі заклади повинні забезпечити рівний доступ до навчання для всіх дітей, а також активно співпрацювати з батьками та зовнішніми організаціями для досягнення найкращих результатів.

Інклюзивна освіта, яка є пріоритетним напрямком навчання, здатна слугувати основою для формування суспільства, що цінує різноманітність та прагне до рівноправності. Якість освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти можна оцінити за успішністю їх випускників, які, незважаючи на індивідуальні психофізичні особливості чи порушення, набули компетентностей, визначених у Концепції Нової української школи, що необхідні для їхньої життєдіяльності [3, с. 86].

Для формування таких компетентностей необхідний комплексний підхід до освітнього процесу. Тільки об'єднання різних методичних стратегій, врахування індивідуальних потреб учнів та застосування середовищного підходу може сприяти переходу від традиційної моделі

навчання до школи компетентностей, де кожен учень зможе повністю реалізувати свій потенціал у комфортному та підтримуючому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад : навчально-методичний посібник / кол. упоряд.: Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. ; під заг. ред. Шинкаренка В. І. Київ : ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. 96 с.
2. Носон А. М. Організація інклюзивного навчання школярів з особливими потребами у сучасній шкільній практиці : курсова робота з педагогіки. Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2023. 37 с.
3. Удич З. І. Ресурсний аспект закладу загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання. *Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі* : колективна монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 83–96.